

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ДОДАТНУ НАСТАВУ

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК

РАЗРЕД: ПЕТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 1

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 30

ОПШТИ ЦИЉЕВИ:

- Овладавање основним законитостима српског књижевног језика;
- Развијање способности ученика за правилно усмено и писмено изражавање;
- Подстицање и продубљивање интересовања ученика за проширивањем знања о српском језику;
- Развијање љубави и свијести о важности његовања српског језика;
- Развијање способности истраживачког учења и критичког мишљења;
- Стварање, развој и подстицање способности за кориштење различитих извора информација, знања и истраживачких вјештина, те оспособљавање ученика за самосталан и тимски рад.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ:

- Развијање смисла и способности за правилно, систематично и увјерљиво усмено и писмено изражавање;
- Упознавање граматике и правописа у складу са захтјевима редовног наставног програма српског језика за пети разред;
- Усвајање језичких правила кроз типичне и нетипичне примјере у говору и писању;
- Развијање и приближавање свакодневног говора српском књижевном језику;
- Разумијевање основних законитости српског књижевног језика;
- Усвајање основних теоријских и функционалних појмова филмске умјетности;
- Развијање љубави према српском језику кроз његово упознавање;
- Подстицање интересовања о развоју језика кроз упознавање са заборављеним и страним ријечима у српском језику.

Теме
Тема 1: Правопис
Тема 2: Граматика
Тема 3: Језички креативни кутак

Исходи учења	Садржаји програма / појмови	Примјена наученог
Тема 1: Правопис		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правилно пише ијекавске рефлексе: ИЈЕ, ЈЕ, Е и И у ријечима; • објасни правило приликом писања ијекавских рефлекса и наведе примјере правилног писања; • правилно пише ријечцу НЕ уз глаголе, именице и придјеве; • наведе примјере и правилно пише придјеве са наставцима – СКИ, -ШКИ, -ЧКИ, -ОВ, -ЕВ, -ИН; • правилно користи префикс НАЈ у писању суперлатива придјева; • правилно пише основне, редне и збирне бројеве ријечима, те примијени правило писања бројева цифрама у писању датума; • примијени правописна правила и правилно пише велико и мало слово у: именима народа, часописа и наслова, улица и тргова, празника и установа, вишечланих географских појмова улица и тргова, празника и установа; • пише правилно глаголе у прошлом и будућем времену; • правилно употреби сугласник Ј у интервокалној позицији, те правилно пише придјеве настале од именица које у основи имају сугласник Ј. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ијекавски рефлекси некадашњег вокала јат (писање ијекавских рефлекса: ИЈЕ и ЈЕ, Е и И у ријечима). • Ријечца НЕ уз глаголе, именице и придјеве (писање). • Придјеви (писање присвојних придјева на –СКИ, -ШКИ, -ЧКИ, -ОВ, -ЕВ, -ИН). • Префикс НАЈ (писање у суперлативу придјева). • Бројеви (писање бројева ријечима; основни-редни и збирни бројеви). • Велико и мало слово-правописна правила (писање имена: народа, часописа и наслова, улица и тргова, празника и установа, вишечланих географских појмова). • Глаголи (писање глагола у прошлом и будућем времену). • Сугласник Ј и вокал И (писање придјева изведених од именица са сугласником Ј у основи). 	<ul style="list-style-type: none"> • Корелација са свим редовним школским наставним предметима. • У свакодневним животним ситуацијама (у школи, послу, спорту, слободном времену).
Тема 2: Граматика		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • у говору и писању поштује основна правила ијекавског изговора; 	<ul style="list-style-type: none"> • Основна правила ијекавског изговора. 	

<ul style="list-style-type: none"> повезује ијекавски и екавски изговор ради лакшег одређивања ијекавских рефлекса ИЈЕ и ЈЕ у говору; проналази у реченицама главне реченичке дијелове, именује/ одреди атрибут, објекат, прилошке одредбе; препознаје и разликује промјенљиве и непромјенљиве врсте ријечи; препознаје и одређује род и број промјенљивих врста ријечи; разликује управни и неуправни говор, правилно пише и користи управни говор; препознаје, прикупља и употребљава ријечи у синонимном, антонимном, деминутивном и аугментативном значењу. 	<ul style="list-style-type: none"> Реченица: субјекат и предикат, субјекатски и предикатски скуп ријечи (атрибут, објекат, прилошке одредбе). Промјенљиве и непромјенљиве врсте ријечи. Род и број промјенљивих врста ријечи. Управни и неуправни говор. Синоними, антоними, деминутиви и аугментативи. 	
---	--	--

Тема 3: Језички креативни кутак

<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> изабере књигу по свом избору, води читалачки дневник и размијени искуства са другима, те на тај начин развија културу читања, али и говора; разликује и дефинише елементе причања и препричавања догађаја и доживљаја; пише састав на задату тему, а потом ту тему излаже пред другима; у јавним наступима представи своје способности/вјештине у погледу говорништва; истражи, наведе и објасни елементе и врсте филма; учествује и изкаже стечена знања кроз креативни квиз; истражи, прикупи и записује старе и „изгубљене“ ријечи и изразе и њихово значење 	<ul style="list-style-type: none"> Читалачки дневник (занимљива књига). Причање и препричавање. Говорништво. Филм. Креативни квизови. Архаизми (заборављене ријечи; садржајни и правописни архаизми). Туђице у српском језику. Ребуси. Анаграми (преметање слова). 	<ul style="list-style-type: none"> Развијање интересовања за његовање и очување српског језика. У свакодневном животу и јавним наступима исказе језичку писменост, као једну од важних компетенција. Развијање интересовања за умјетност.
--	---	--

<p>(рјечник заборављених ријечи);</p> <ul style="list-style-type: none"> • истражи, прикупи и записује стране ријечи (и њихово значење) које су се одомаћиле у српском језику; • открије/ријеша ребус; • рјешава дате анаграме; • самостално креира/осмисли ребусе и анаграме на задату тему. 		<ul style="list-style-type: none"> • За забаву као друштвено-језичка игра и развој стваралачког, креативног и конструктивног мишљења.
---	--	--

УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОГРАМА

Додатна настава је посебан облик наставе у току редовног школовања за ону групу ученика који су овладали очекиваним исходима у настави одређеног наставног предмета с циљем обогачивања и проширивања знања. Намијењена је ученицима са израженим способностима учења, интересовањима и склоностима за поједине наставне предмете, а у односу на наставне програме редовне наставе.

Ученици похађају **додатну наставу из српског језика** у складу са својим интересовањима, а реализација програмских садржаја је предвиђена током једног наставног часа седмично или 30 часова годишње. Наставнику је остављена слобода да планирањем, како глобалним, тако и оперативним, овај облик наставе што више усклади и примјери интересовањима и способностима ученика. Фонд часова за поједину наставну тему одредиће сам наставник, као и динамику реализације. Редослијед којим су наведене теме, као и садржаји програма у оквиру одређене теме, не подразумијева обавезу наставника да на исти начин организује додатну наставу. Додатном наставом се настоји омогућити сваком ученику потпунији развој у складу са његовим индивидуалним способностима и интересовањима. Овај вид наставе своје упориште налази у дидактичким принципима индивидуализације и диференцијације.

Програм додатне наставе српског језика осмишљен је са циљем да се ученици додатно упознају (прошире знања) са језичким правилима српског књижевног језика и да свој свакодневни говор у што већој мјери приближе књижевном језику, те да кроз примјену језичких правила српског књижевног језика утичу на људе из свог окружења и њихов говор. Програмски садржаји додатне наставе српског језика дијелом прате и у неким сегментима проширују наставни програм српског језика за пети разред. Уколико су ученици на часовима редовне наставе овладали очекиваним исходима учења и савладали одређене садржаје који су понуђени и у програму додатне наставе, у таквим ситуацијама наставник ће се више базирати на употребну вриједности стечених знања. У складу с тим, организоваће час/наставу са што више практичних ситуација у којима ће ученици на различите начине показати/демонстрирати стечена знања.

Додатну наставу је потребно реализовати на што занимљивији и креативнији начин уз

употребу адекватних примјера кроз које би ученици препознали гдје најчешће гријеше у говору и писању, те свјесно вршили корекцију свог свакодневног говора. У складу са напријед наведеним, да су у основи додатне наставе дидактички принципи диференцијације и индивидуализације, то подразумијева диференцијацију и индивидуализацију, како извора учења, тако и начина презентовања наученог. Ученицима треба омогућити да на различите начине покажу шта знају, умију и разумију. Додатна настава је облик непосредног рада с ученицима који то неминовно треба да омогући. Ученици се могу упућивати на различите изворе знања (уџбеници, рјечници, документарне емисије, књижевна дјела, старији чланови породице...), док прикупљене информације могу презентовати путем различитих дидактичких материјала и помагала (читалачки дневници, панои, портфолио, презентације, „lap book”...), како у штампаној тако и у дигитализованој форми.

Приликом реализације програма додатне наставе српског језика за ученике петог разреда, наставник може и треба да води рачуна о сљедећем:

- Потребно је ученике упознати да у свакодневном окружењу, у штампаним и електронским медијима, постоје одређена одступања од српског књижевног језика, те их и због тога, кроз типичне примјере, упознати са правилним облицима у српском језику.
- Посебну пажњу посветити писању ријечце НЕ, те указивати на правила, али и грешке у писању. Код ученика развијати способности да разликују именице, глаголе и придјеве, као и функцију проклитике коју обавља ријечца НЕ у говору (неакцентована ријечца НЕ привидно се стапа са акцентованом ријечју која долази послје ње, а често се пише на погрешан начин).
- Представити везу између екавског и ијекавског изговора, те писању ијекавских рефлекса некадашњег вокала **јат**: ИЈЕ, ЈЕ, Е и И, како би на што лакши начин ученици препознали исправну варијанту писања и написане ријечи (али и говора), у ситуацијама које то захтјевају.
- Ученике увести у правила употребе сугласника Ј у придјевима који су изведени од именице са сугласником Ј, као и основама јотовања, поготово у примјерима са ИЈЕ и ЈЕ (нпр. млијeko – мљекара).
- Писање суперлатива придјева је честа грешка код ученика, поготово у случајевима када придјев почиње сугласником Ј.
- У редовном програму предвиђено је да се садржаји писања географских појмова представљају кроз примјере из Републике Српске, док је у додатној настави пожељно упознати ученике са типичним примјерима вишечланих појмова и ван Републике Српске.
- У оквиру граматике ученици петог разреда уче о промјенљивим врстама ријечи, али је пожељно упознати ученике и са непромјенљивим врстама ријечи (на нивоу препознавања типичних примјера), те њиховим основама, које ће се детаљније обрађивати у шестом разреду.
- Подстицати ученике да исправно користе управни и неуправни говор (и пишу), те их упознавати са ситуацијама када је у свакодневним приликама неопходно да се туђе ријечи преносе као управни говор тј. да се правилно цитирају и записују.

Тема под називом *Језички креативни кутак* има за циљ да ученицима приближи

књижевност и књижевно изражавање и на тај начин да обогате свој вокабулар, те стекну сазнања о елементима филмске умјетности (режисер, продуцент, глумци, франшизе, серијали...), као и упознавање са старим и заборављеним ријечима у српском језику, које су временом заборављене и замијењене новим ријечима. Такође ученици треба да се упознају са страним ријечима које су се одомаћиле у српском језику, као и разлозима зашто су ријечи из појединих језика посебно заступљене у нашем језику. Приликом проучавања страних ријечи ученици могу да истраже (и забиљеже) и ријечи из српског језика које су се одомаћиле у страним језицима. Кроз креирање, рјешавање и откривање ребуса и анаграма код ученика је потребно развијати креативност, маштовитост, заинтересованост ка упознавању српског језика и његовим специфичностима, али развијати и критичко мишљење.

При реализацији додатне наставе пожељно је да наставник код ученика развија интересовање за прикупљање информација кроз истраживачке задатке како би ученици формирали позитиван став према стицању знања, вјештина и навика и препознали важност коришћења усвојених информација у личном развоју сваког појединца.

Приликом планирања наставног процеса препоручује се да акценат буде на примјени савремених модела наставе који у свом основу подстичу: искуствено, истраживачко и интерактивно учење, индивидуализовану, еглемпларну, пројектну и проблемску наставу, а све са циљем развијања функционалних знања, вјештина и способности ученика.

Пожељно је примјењивати наставне методе и технике које омогућавају посматрање, примјену научених правописних, граматичких и језичких правила српског језика, уочавање, праћење и биљежење прикупљених података и резултата истраживања, те примјену електронских медија и садржаја у дигитализованој форми. Кроз додатну наставу, код ученика треба плански и систематично развијати способности и вјештине кориштења различитих извора информација те њихово критичко вредновање.